



**Актуальні проблеми  
романо-германської філології  
та прикладної лінгвістики**

**№ 1-2 (11-12), 2016**

Олександр Колесник  
(Київ)

## УНІВЕРСАЛЬНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ПОСТУПУ ВІДКРИТИХ СИСТЕМ : МОВА, МІФ, КУЛЬТУРА

*У статті розглянуто універсальні закони розвитку відкритих систем, дотичні до процесів семіозису, концептуалізації світу й культуро-творення. Обговорюється питання поєднання раціонального та ірраціонального начал у вказаних процесах. Зазначені закони інтерпретуються з позицій теорії міфологічно орієнтованого семіозису, лінгвосеміотики, лінгвокультурології та когнітивістики.*

**Ключові слова:** міф, культура, закономірність, система, патерн

*В статье рассмотрены универсальные законы развития открытых систем, проявляющиеся в процессах семиозиса, концептуализации мира, формирования культуры. Обсуждается проблема объединения рационального и иррационального начал в этих процессах. Указанные законы интерпретируются с позиций теории мифологически ориентированного семиозиса, лингвосемиотики, лингвокультурологии и когнитивистики.*

**Ключевые слова:** миф, культура, закономерность, система, паттерн

*Present-day linguistic studies that are regarded to be interdisciplinary are yet incapable of suggesting solutions to fundamental issues concerning the origin of language, the nature of irrational mode of cognition, the myth's crossing over into various domains of the "rational" post-modern world. The article addresses the said issues from the standpoint of the myth-oriented semiosis theory, semiotics, linguo-cultural and linguo-cognitive studies accentuating their correlation with phenomena pertaining to the worlds of different degrees of "reality" and created via codes other than lingual. We outline basic assumptions that lead to the further search for universal patterns of energy-information exchange between the systems of diverse nature. These are the neo-anthropocentric approach that focuses on man's relative and dynamic rather than focal and dominating status within the network of life as well as in research procedures; causative-systemic worldview and combination of rational and irrational (sensory, intuitive, "pre-learned") cognitive procedures. We also consider the principle of "gnoseological relativity" that allows multiple interpretations of the obtained data as well as integrating seemingly contradictory theories and approaches towards analysis thus aiming at creating a multidimensional model of open systems' interactions.*

*The article discusses the following patterns of the said systems' development: the law of polarity, the law of reiteration, the law of conservation, the law of cyclic development, the law of alternative choices, the law of hierarchic and synergetic development, the law of conditionality. The manifestations of these laws are traced at the levels of lingual units, texts, myth and cultural patterns.*

**Key words:** myth, culture, regularity, system, pattern

В умовах цивілізаційних трансформацій, екологічних катастроф і військових конфліктів світового масштабу ірраціональний компонент категоризації світу, вторинні міфи та специфічно змодельовані вербальні конструкти впливають на перебіг соціальних практик, сценаріїв міжкультурної взаємодії, на напрямки наукового пошуку (з прагматичним висвітленням або затемненням певних фрагментів отриманих знань). Відповідно, актуальним для проведення міждисциплінарних досліджень, спрямованих на виявлення універсальних механізмів концептуалізації й вербалізації дійсності, а також вербального конструювання альтернативних світів, формування субкультур і впливу на колективну свідомість лінгвоспільнот є виділення та лінгво-універсологічна інтерпретація базових закономірностей взаємодії систем знакової, фізичної, психічної природи.

Загалом, ірраціонально детерміновані (на основі змісту міфологічного простору (МП) або похідних симулякрів [4]) сценарії взаємодії різного ступені автоматизованості, що реалізуються у часових відрізках (постійно скорочуваних з огляду на інтенсифікацію інформаційного обміну) змінюють конфігурацію смислового поля людства, що відбивається як на способах взаємодії людини і світу так і на властивостях людини як біологічного виду: (міф [стимул / регулятор] → практична діяльність [рекурентні автоматизовані патерни] → генетично закріплені видові ознаки носіїв культури [оперативні "драйвери", що забезпечують здійснення діяльності]). Національні лінгвокультури ми розглядаємо як контейнери вербально-знакових корелятивів моделей взаємодії систем різної мірності та етіології, що реалізуються у контексті трьох релятивних параметрів буття - простору, часу та енергії.

Сучасний погляд на природу речей, у тому числі на особливості явищ мови, мовлення, культури, комунікативних практик і міжкультурних взаємодій, передбачає здійснення інтегративного підходу до розгляду відповідних об'єктів. При цьому ключовими моментами є поєднання аналітичних і синтезуючих процедур, врахування ірраціональних вихідних категоризаційних аксіом, а також міждисциплінарність у широкому сенсі. Базовими принципами такого дослідження є нео-антропоцентризм та гносеологічний релятивізм. Перший передбачає системно-причинний підхід (і відповідні світоглядні настанови й когнітивні компетенції суб'єкта дослідження) до об'єкта інтерпретації, екоцентризм (замість традиційного егоцентричного "антропоцентризму") [6; 7]. Другий дає підстави для множинних інтерпретацій отриманих даних, інтерполяції певних закономірностей міжсистемних взаємодій, окреслених у різних галузях наукового знання [3; 9; 12; 14; 15; 16; 18], до лінгвістичних студій, а також здійснення синтетичних висновків стосовно варіативних динамічних станів речей у світі / світах різної етіології на нежорстко-критеріальних підставах.

1. Закон полярності (закон єдності та боротьби протилежностей), що проявляється як полярність складників системи (їхня внутрішня діалектика) і є передумовою її принципово

нестійкого характеру: система прагне до балансу і впорядкування, втім, саме її асиметрія та незбалансованість забезпечують розвиток, адаптацію до різноманітних умов буття та інверсивні трансформації.

Діалектична єдність протилежних начал як основа екзистенційних феноменів на концептуальному рівні проявляється у вигляді концептуальних оксиморонів як бінарно організованих відносно статичних патернів, що вбирають і поєднують взаємно протилежні ознаки концептів-міфологем і таким чином репрезентують увесь спектр їх потенційних орієнтацій у системі взаємодій різноспрямованих концептуальних ієрархій, відображають амбівалентний характер міфологічної аксіоматики загалом, дозволяють системам отримувати різно-спрямовані імпульси, що виводить їх зі стану рівноваги й "запускають" адаптивні, еволюційні або деструктивні, ентропійні процеси. Залежно від рівнів і аспектуальних наборів ознак системи виділяються КО типу ЖИВЕ НЕЖИВЕ, ВІДОМА ТАЄМНИЦЯ, ЗАХИСНИК-РУЙНІВНИК, ВПОРЯДКОВАНІЙ ХАОС, ДОБРЕ ЗЛО та ін., пор. ототожнення різно-орієнтованих просторових об'єктів: *'Sì an ghealach, // mall san oíche.// 'Sì an ghrian.* (Це Місяць уночі, це Сонце); темпорально-екзистенційних феноменів: *'Sì na Samhna, // tús na Bliain Ùr. // 'Sì an crann marbh. // Deireadh an tua.* (Це Самайн, початок року – це мертве дерево, кінець роду) [25];

Трансгресія (переполаризація системи, супроводжувана злом типових патернів її функціонування), або еволюційне перепрофілювання її базових складників (інверсія) розглядаються як прояви динаміки системи у часо-просторі. Так, концепт АНТРОПОМОРФНА ІСТОТА поєднує у змісті уявлення про "людське нелюдське" та "нелюдське антропоморфне", що перепрофілюються при розгортанні міфологічних сценаріїв типу МАГІЧНЕ ПЕРЕТВОРЕННЯ / ТРАНСФОРМАЦІЯ. Наприклад, трансформована людина у контексті картини фентезі-світу постає як: *Geralt znikąd. Jestem wiedźminem. ... Mój dom, to Kaer Morhen, Wiedźmińskie Siedlisko. ...Tam produkowało się takich jak ja. Przeszedłem tam zwykłą mutację.* (Геральт незвідки. Я відьмак. ... Мій дім – Каер Морхен, оселя відьмаків... Там робили таких, як я... Я пройшов там звичайну мутацію) [28, с. 118].

Оксиморонні конструкції ЖИВЕ НЕЖИВЕ та СВІТЛА ТЕМРЯВА вербалізуються наступним чином: *"... какие преграды из ткани Сущего смогут остановить существо, созданное из лоскутьев Света, сшитых нитями Тьмы?"* [20, с. 408]. У свою чергу, концепт ПРОСТІР, з огляду на відомі міфологічні традиції та різноманітні філософські інтерпретації, постає в іпостасі оксиморону ВПОРЯДКОВАНІЙ ХАОС, що відображає непізнаний характер закономірностей, за якими існує світ і взаємодіють сили в ньому: *Things from the Dungeon Dimensions, clustering around the magical leakage and constantly probing the walls of reality* [26, с. 28], *Прокляття земної долі* [21, с. 21] – "інвертоване небо", де діє ДОЛЯ. У широкому розумінні, людське буття, що передбачає входження індивіда до культуротворчих, пізнавальних, практичних і дискурсивних практик, вписується до змісту оксиморону УНІВЕРСАЛЬНЕ УНІКАЛЬНЕ: логіка міфологічного мислення, специфіка МП і його компонентів та прагматичні чинники, що визначають когнітивну й мовно-мовленнєву діяльність людських колективів, закономірно призводить до утворення етноспецифічних образів світу, які, тим не менш, здатні взаємодіяти.

2. Закон повторення (закон заперечення заперечення) співмірний з явищем фрактальності як повторів масштабованої структури певного феномену в необмеженій кількості ітерацій, насамперед, багаторівневих (у широкому сенсі - багатовимірних) повторів внутрішньо-системних дихотомій. У контексті функціонування МП і збудованих на його основі варіативних картин світу цей закон реалізується як багаторазова акцентуація базових концептів / ситуативно профільних ознак денотату як фрагменту світу, стан речей в якому очікувано змінюється в результаті повторюваної номінації його базових складників. Така акцентуація здійснюється на підставах полісемантичності мовних знаків та прагматичної «еквіфінальності» функціонування синонімічних мовних одиниць. Так, номінації КОРОЛЯ / ВОЛОДАРЯ, що втілюють концептуальні метафори й метонімії типу КОРОЛЬ – ЦЕ ЗАХИСНИК / ОХОРОНЕЦЬ: *eodor Scyldinga* (патрон Скільдінгів) [24: 428, 662], *seleweard* (захисник зали) [24: 667], *eorla hleo* (покровитель вождів) [24: 791, 1034, 1866, 2189], *folces weard* (захисник народу) [24: 2513], *wigendra hleo* (захисник воїнів) [24: 429, 899, 2337], *helm Scyldinga* (шолом скільдінгів) [24: 1321]; КОРОЛЬ –ВОЛОДАР: *frea Ingwina*

(володар Інглеонів) [24: 1319], *gumdryhten* (володар клану) [24:1642], *mandryhten* (володар людей) [24: 2647]; КОРОЛЬ – ЦЕ ВОЇН / ВІЙСЬКОВИЙ БАТАЖОК: *wigena hlaford* (володар-воїн) [23: 135], *Hredcynning* (король-переможець) [30:7]; *Herefarena cynning* (король-військовий батажок) [30:34], *sigedryhtne* (володар-переможець) [30:104], *leoflic lindwiga* (любий вождь-щитоносець) [24:2603]; КОРОЛЬ – ЦЕ ЩЕДРА ОСОБА: *hira beaggyfan* (даритель кілець) [24: 1102], *sinces brytta* (той що ламає скарби) [24: 607, 1170, 1921, 2071], *beaga bryttan* (той що ламає кільця) [24:35, 352], *sincgyfan* (даритель скарбів) [24:1012, 1342; 23:278]; КОРОЛЬ – ЦЕ НОСІЙ ВИЗНАЧНИХ ЯКОСТЕЙ: *þegn ungemete* (чудовий володар) [24:2721], *selestan sæcyninga* (кращий з морських королів) [24:2382], *unforcuð eorl* (шляхетний ярл) [23: 50; Wid:12], *wis ealdorman*, *woruldgesælig* (мудрий старійшина та заможний) [23: 219] - окреслюють уявлення про нього як носія визначних якостей і прототипного члена спільноти, унаслідок чого він здатний виконувати функції зв'язкового елементу з надсистемою (сакральною сферою) і "транслятора програми розвитку" соціуму. Відповідно, номінації ЛІДЕРА у текстах і дискурсивних конструктах різних епох здійснюють відсилку до прототипних властивостей КОРОЛЯ (фрактальних ноематичних смслів), що забезпечує тактичну ефективність розгортання певних сценаріїв за його участю, а також здійснюють імпліцитну (стратегічну) корекцію існуючого стану речей.

Принципу фрактальності у мовознавстві відповідає принцип аналогії: аблаутні чергування як прояв типових моделей "квантування" вербалізованої інформації; діахронічна сталість кореневих морфем, що іконічно втілюють "базовий скрипт буття" певного денотату. Багатовимірний характер Всесвіту зумовлює нелінійні просторові параметри світів, що входять до нього. Для опису конститuentів МП та їх ситуативних конфігурацій, що відзначаються асиметричністю і динамічністю своєї структури ми використовуємо поняття фракталу [10, с. 47-49; 11, с. 11-71]. Під фрактальністю ми розуміємо копіювання внутрішньої структури елементів МП на усіх рівнях, що забезпечує цілісність простору, особливий "неопосередкований" інформаційний обмін у ньому, моделювання сценаріїв вищих рівнів за допомогою наявних засобів, насамперед, вербальних, котрі співвідносяться с концептуальними структурами нижчих рівнів. Цей підхід узгоджується із думкою, згідно якої "концентрична модель світу... складається із серії окремих ізоморфних, тобто подібних за своєю структурою ділянок" [8, с. 146]. Такий простір визначається як "низка вкладених один в один ізоморфних та ізофункціональних локусів, що моделюють в остаточному підсумку центральний для всіх цих локусів об'єкт, який виконує в ритуально-міфологічній традиції роль світового центру" [1, с. 128]. Відповідно, зміни в певному сегменті міфологічної матриці світу викликають зміни в іншому його секторі – незалежно від віддаленості в фізичному просторі / часі [2, с. 26].

Фрактальність не заперечує поліваріантність розгортання міфологічних сценаріїв. Їх логіка зумовлена внутрішньо-системними взаємодіями та пріоритетами надсистеми (Життя, Природи, а не виключно антропогенним чинником), причинно-наслідкові зв'язки котрих є імпліцитними в контексті "матеріальних" національних культур. Явище фрактальності відображено у традиційному для античності уявленні про людину як "мікрокосм" [13], що за певних умов дозволяє представникам соціуму органічно входити до структур рівня надсистеми (долати протиріччя ПРИРОДА :: КУЛЬТУРА), і певним чином впливати на них. Так, номінативна одиниця на позначення певного фрагменту МП (сукупність значень у її внутрішній формі) у контексті міфологічної ККС є стислою моделлю усіх можливих варіантів функціонування відповідного концепту у міжсистемних взаємодіях. Фрактальний механізм відносин між елементами МП є основою їх рівно-рангової поліцентричної взаємодії ("партиципації", що відповідає природному стану речей та надає МП характеру поліцентричної "констеляції світів"). Така взаємодія забезпечує незвичайний, "чарівний", магічний характер МП і зумовлює можливість трансформації об'єктів / процесів, бачення їх у часовій перспективі тощо.

3. Закон збереження (маси, енергії тощо), як логічне розширення закону повторення, окреслює універсальну тріадичну взаємодію ієрархічно співвіднесених систем та їхніх кластерів і реалізацію причинно-наслідкових зв'язків між ними. Закон збереження ("подібності й наслідування") передбачає вбирання системою попереднього досвіду та адаптацію ефективних патернів кодові (енерго-інформаційної) взаємодії до нових контекстуальних умов, при чому

сутнісні конфігурації смислів, котрі віддзеркалюють універсальні способи взаємодії елементів Всесвіту, повторюються у різних масштабах. Так, у контексті теорії міфологічно орієнтованого семіозису, міфологічний простір як контейнер інхоативних аксіоматичних інтерпретантів виявляється підсистемою, смисловий континуум певної лінгвокультури - системою (атрактором, що впливає на вибір інтерпретативних базових операторів), а семіосфера як умістилище діяхронічно сформованих квантів знання (досвіду) людства про всесвіт - надсистемою (атрактором, що визначає мету існування системи та специфіку функціонування підсистем).

Гіперо-гіпонімічні відносини між елементами трихотомічної ієрархії "під-система" :: "система" :: "над-система" створюють "поле потенційних можливостей" розвитку суб'єктів певного світу, що належить до одного з цих планів або мігрує між ними. При цьому над-система (суперординатний план буття) визначає мету і вводить стратегічну програму розвитку (мету); власне система (базовий план буття) обирає та реалізує тактики поступу; підсистема (субординатний план буття) пропонує інвентар засобів та інструментів, а також специфічних технік реалізації сценарію співвіднесених цілей.

Оскільки інструментарій пізнання й інтерпретації світу, притаманний конститuentам нижчих рівнів, не є адекватним для цілісного осягнення прогнозованого образу світу, сенс буття (мета системних взаємодій, визначена над-системою) у міфі традиційно відноситься до дії "вищих сил" (германський WYRD / Örlög, слов'янська ДОЛЯ), або надзвичайних істот на зразок БОЖЕСТВА. Системою у цих відносинах виявляється неподільна в міфологічному світі тріада природа-індивід-соціум, елементи якої взаємодіють на основі принципу партиципації і дотримуються усталених у мовних формах зразків поведінки. Підсистемами є різноманітні суспільні інститути, артефакти, національна мова, за допомогою котрих реалізуються міфологічні сценарії.

4. Закон переходу кількості у якість ("закон циклічності") окреслює чергування фаз інволюції / еволюції у поступі лінгвокультур, картин світу, інформаційних полів та ін., аналізу / синтезу в комплексних наукових розвідках; матеріальне (корпускулярне) / хвильове (квантове) начала в природі речей; виникнення відхилення від норми, поступове входження ненормативного елемента до узусу й перетворення його на елемент нової норми; міграція МП від ядра картини світу до периферії та зворотній рух у новітні часи тощо. Стосовно феноменів мовного та концептуального плану, цей закон окреслює специфіку міграції концептуальних доменів у межах картини світу, а також профілювання / затемнення окремих ділянок внутрішньої форми мовних знаків, періодичну переорієнтації ціннісних і оцінних конотацій номінацій міфологем. Наприклад, нібито протилежні інтерпретації (див. огляд у [19: с. 215-224]) сутності концептуального (лінгвокультурного, мовного) (спірні етимології, емпірично недоказові унаслідок відсутності первинного знання стосовно відповідних практик) віддзеркалюють термінальні ознаки концептосфери, центром якої є концепт ВІДЬМА: (1) да. *wicce*, *wicca* "відьмак", "відьма", *wiccian* "користуватись чарами", *wīglan* "проорокувати, віщувати", *wīglere* "чаклун", *gewīglung* "чари" < герм. *weihs* "святий" (~лат. *victima* "жертва", що містить сему [відокремлювати] >(метаф.) [ відчужувати] > [ бути надзвичайним]) < *ueik-* "виділяти, відділяти, відокремлювати" (~ *ueigh-* "шлях"- [19, с. 1128], що дозволяє гіпотетичну реконструкцію "неконтрольована сила / енергія" > "надзвичайний спосіб буття"); (2) герм. *weihs* ~ да. *wēofod* (*wēofud*, *wīobud*, *wiohbed*) "алтар", нортумбр. *wīgbed*, у якому *wīg-* розуміється як варіант *wīh-*, у той час як да. *wīg* має значення 'ідол, образ' (водночас - "війна, битва", тобто, "конфлікт, протистояння", гіпотетично, протистояння надзвичайних сил, енергій, контрольованих чарівником), та дісл. *-veig* у власних іменах типу *Rannveig* (*vé* < *\*wīha-* "алтар"), тоді "відьма" < [оператор / користувач засобу, що керує силами]; (3) да. *wicca* ~ герм. *wiegen* "розкачуватись", н. нід. *wigelen* "коливатись, трястись", а також н. *bewegen* (пор. лат. *vātēs*, грец. *μαγτις* "віщун") - [неконтрольований рух] як наслідок кінестетичних практик віщунів (судоми, конвульсії тощо - пор. грец. *μαγία* "лють", гот. *wods* "шалений"); (4) а. *witch* ~ да. *witega*, двн. *wīzago* ~ да. *wīt(e)ga* гіпотетично, подібно до більш пізньої трансформації *wissen* > *wizard*, що пояснюється або спотворенням / спрощенням (*tg* > *tk* > *kk* / *cc*) да. *wītga* > *wicca*, оскільки існує дісл. *vitki* "чарівник", при чому уможливується паралельне існування *witig* < *witan* "розумний" і *\*wītig* "бачити" > *wītga*, *wītiga* "віщун". Ця гіпотеза дозволяє як типологічну паралель "відати / знати" > "відьма", так і визначення передумов розвитку негативної конотації *wītga* > *wicca* > *wicked*.

Інтерпретації полягають в акцентуації різних аспектів полісемантичних та генетично пов'язаних іє. основ \*wīh-"священний", \*wīg- як варіант \*wīh- але також "війна", \*weik- "обертатись, рухатись", weku- "говорити" (вербальна основа магічних практик). Розмаїття інтерпретацій віддзеркалює наявність різного (полярного) досвіду людських колективів у взаємодії з відповідними денотатами. Історично різні набори ознак по чергово становлять "норму" в національних картинах світу. У певних контекстах окремі ділянки знання акцентуються й постають конструктивними елементами альтернативних світів, пор.: *Heiði hana hétu // hvars til húsa kom, // völu velspáa, // vitti hon ganda* "Хейд її називали, коли вона входила у дім, віщункою-чаклункою, як творила чари" [29:22]; *The witch grinned in the half-light. "Aye, but Valgard is a tool I shall use to make a weapon that will pierce Skafloc's heart. [22, c.36], they were proud of having a witch in the family! [27, c. 53].*

5. Закон свободи вибору (закон альтернативності) визначає динаміку поступу систем: у кожний окремий момент флуктуації певного континууму (часо-просторового, знакового, інформаційного тощо) вектор і характер поступу системи проходить точку біфуркації. Специфіка ситуативних конфігурацій мовних знаків визначається прагматикою суб'єкта вербалізації світу. Комплекси прагматичних інтенцій мовця також підпорядковуються універсальним закономірностям і вписуються до відповідної моделі організації систем. На кожному рівні реалізації прагматичних інтенцій актуалізується відповідна біфуркація - вибір загальної орієнтації систем, вибір стратегій, тактик, словотвірних моделей, ідіоматики, просодії тощо.

6. Закон ієрархічності та синергетичності демонструє "потоківий" характер існування багатовимірних відкритих систем. Парадигматичний (ієрархічний) план функціонування кодів різної природи узгоджується з синтагматичним (синергетичним) планом, унаслідок чого елементи коду з "перед-визначеними" конфігураціями (попередній досвід лінгвоспільноти) змінюють свої властивості й утворюють динамічні багатовимірні кластери. Крім цього, у процеси концептуалізації та вербалізації дійсності (також вербального конструювання світів) залучаються прецедентні феномени й коди різної (невербальної) природи, що породжує інформаційні простори (констеляції ситуативно однорангових кодонів) та надає відповідним програмам характеру інтер- та гіпертексту. Ієрархічний план енерго- інформаційних процесів співвідноситься з опозицією "програма розвитку" :: "ресурси, необхідні для нього", а синергетичний план - з опозицією "взаємодія" (в тому числі комунікація) :: "результат" (прогнозований / досягнутий). При цьому тексти, створені в різні історичні епохи, здатні входити до "діахронійно-синхронійних конструктів". Їхня структура є інтертекстуальною, зв'язки між залученими прецедентними феноменами реалізуються за моделлю концептуальної алузії, а самі тексти перетворюються на феномени неології та є дотичними до породження нових культурних патернів (субкультур).

7. Закон доцільності поступу. Розгортання сценаріїв, вербалізація певного стану речей у світі (первинно реальному або альтернативному) підпорядковується програмі розвитку (у термінах міфо-семіотики - програмі, яку формує САКРАЛЬНА СФЕРА і несе стихія ВОГНІЮ), а їхня послідовність підпорядковується логіці квесту. З огляду на дію законів 1, 2, 3 стратегічна мета поступу систем виявляється ірраціональною та осмислюється у термінах міфології, яку суб'єкт обирає як "інхоативний інтерпретативний апарат". Урахування дії цього закону дозволяє виявляти причини й прогнозувати наслідки тих чи інших процесів, що відбуваються у світах різного ступеня реальності й досяжності.

Таким чином, механізми концептуалізації та вербалізації дійсності, а також процеси культуротворення й моделювання образів світу підпорядковані універсальним закономірностям поступу відкритих систем. Широкий універсологічний погляд на природу речей, феноменів мови і культури зокрема, передбачає інтеграцію знань про функціонування систем різної природи, а в перспективі - інтеграцію дослідницьких методологій та становлення нової наукової парадигми.

### Список літератури

1. Байбурин А. К. Восточнославянские гадания, связанные с выбором места для нового жилища / А. К. Байбурин // Фольклор и этнография. Связи фольклора с древними представлениями и обрядами. – Л. : Наука. – 1977. – С. 127–130.

2. Букин А. Г. Культурное пространство и пространства культур (региональный аспект) : Дис. ... канд. филос. наук : 09.00.13 / Андрей Григорьевич Букин; Тюмен. гос. ун-т. – Чита, 2006. – 150 с.
3. Клименюк А. Знание, познание, когниция : Монография / А.В. Клименюк. – Тернополь : Підручники і посібники, 2010. – 304 с.
4. Колесник О.С. Лінгвосеміотика міфологічного простору: дис. ... докт. філол. наук : 10.02.15 / Олександр Сергійович Колесник; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2012. – 548 с.
5. Колесник О.С. Релятивні параметри розвитку відкритих систем в аспекті лінгвосеміотики міфу // Мовні та концептуальні картини світу. – Вип. 47. – Ч. – К. : Київський університет. – 2014. – С. 489-499.
6. Колесник О.С. Від міфосеміотики до нео-антропоцентризму у лінгвістиці/ Олександр Колесник // Наукові записки. – Серія: філологічні науки (мовознавство). – Вип. 137. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2015. – С. 435-440.
7. Колесник О.С. Міфологічно орієнтований семіозис в аспекті квантової лінгвістики / О.С. Колесник // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 740-741. – Германська філологія. – Чернівці : Видавничий дім “РОДОВІД”, 2015. – С. 80-85.
8. Лисюк Н. А. Міфологічний хронотоп / Лисюк Н. А. – К. : Український фітосоціологічний центр, 2006. – 200 с.
9. Поляков В. А. Универсология / В. А. Поляков – М. : Амрита–Русь, 2004. – 320 с.
10. Тарасенко В. В. Самоорганизация фрактального способа освоения коммуникаций сложного мира и образование / В. В. Тарасенко // Синергетика и образование. – М. : Гнозис, 1997. – С. 47–51.
11. Шредер М. Фракталы, хаос, степенные законы / М. Шредер. – Ижевск : НИЦ "Регулярная и хаотическая динамика", 2001. – 528 с.
12. Bertalanffy, L., Von General System theory: Foundations, Development, Applications / Ludwig Von Bertalanffy.- New York: George Braziller, 1968. - 289 p.
13. Campbell J. The Power of Myth / J. Campbell. – N. Y. : Doubleday, 1988. – P. 11–171.
14. Capra, F. 1997. The web of life / Fritjof Capra. - N. Y. : Doubleday-Anchor Book. - 368 p.
15. Emergence in Complex, Cognitive, Social and Biological Systems / ed. by Gianfranco Minati, Eliano Pessa. - N.Y. : Springer Science + Business Media. - 2002. - 424 p.
16. Gödel, K. A Remark about the Relationship Between Relativity Theory and Idealistic Philosophy / Gödel, K. A // Albert Einstein, Philosopher–Scientist; [Ed. by Paul Arthur Schilpp]. – Library of living Philosophers. – Vol. VII. – Open Court Publ. – 1949. – P. 557–562.
17. Liberman A. An analytic dictionary of English etymology : an introduction / Anatoly Liberman ; with the assistance of J. Lawrence Mitchell.- Minneapolis, London :University of Minnesota Press. - 2008/-359 p.
18. Meadows, D.H. Thinking in Systems: A Primer / Donella H. Meadows. -. - London: Earthscan. - 2008. - 218 p.
19. Pokorny J. Indogermanisches etymologisches Wörterbuch / Julius Pokorny. – Bd. 1–2. – [Bern : Francke](#). – 1959. – 1183 S.

#### Джерела ілюстративного матеріалу

20. Перумов Н. Гибель богов / Н. Перумов. – М. : Олма-Пресс, 2002. – 584 с.
21. Соколян М. Вежі та Підземелля (притча–фобія) / Марина Соколян. – К. : Грані–Т, 2008. – 168 с.
22. Anderson P. The Broken Sword / Paul Anderson. – N.Y. : Ballantine Books, 1981. – 207 p.
23. Battle of Maldon, the. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www8.georgetown.edu/departments/medieval/labyrinth/library/oe/texts/a9.html>
24. Beowulf. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://northvegr.org/sagas%20and%20epics/epic%20poetry/beowulf/index.htm>
25. Enya. Noireann is O Hi O Ho ra Ha. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://www.lyricsmania.com>
26. Pratchett T. The Light Fantastic / Terry Pratchett. – N.Y. : HarperTorch, 2000. – 241 p.
27. Rowling J. K. Harry Potter and the Sorcerer’s Stone / J. K. Rowling. – N.Y. : Scholastic, 1999. – 312 p.
28. Sapkowski A. Ostatnie życzenie / Andrzej Sapkowski. – Warszawa : SuperNOWA, 1998. – 287 s.
29. Völuspá. – [електронний ресурс]. – режим доступу : <http://norse.ulver.com/edda/voluspa.html>
30. Widsith [електронний ресурс]. – режим доступу : – <http://www.fordham.edu/halsall/sbook2.html> № lit1916